

С.А. Мороз

МІСЦЕ І РОЛЬ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВНЗ У ФОРМУВАННІ ТА РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГУМАНІТАРНО-ТЕХНІЧНОЇ ЕЛІТИ: ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

У статті розглянуто місце і роль наукових та науково-педагогічних працівників в реалізації соціальної функції держави в межах освітньої галузі, а також визначено умови ефективної діяльності ВНЗ в контексті темпоральних конструкцій розвитку вищої освіти. Визначено, що освіта, так само як і трудовий потенціал ВНЗ, можуть бути розглянуті на рівні суспільних інституцій, що створює передумови для визнання їх значущості для формування та розвитку національної гуманітарно-технічної еліти. Крім того, стаття містить узагальнення щодо існування залежності між рівнями розвитку національної гуманітарно-технічної еліти та трудового потенціалу ВНЗ.

Ключові слова: вищий навчальний заклад; трудовий потенціал; соціальна функція держави; гуманітарно-технічна еліта; державні та суспільні інституції; вища освіта; механізми державного управління.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У межах Проекту концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років, громадське обговорення змісту якого було ініційовано Міністерством освіти і науки України, серед системних проблем освітнього сектору, законодавець звертає увагу, з одного боку, на зниження якості педагогічних кадрів і кризи педагогічної освіти та певну професійну деградацію окремих категорій працівників освіти, а з іншого – на зниження якості освіти та падіння рівня знань і вмінь об'єктів навчального процесу [15]. Вирішення цих проблем неможливо уявити без розвитку трудового потенціалу вищих навчальних закладів (ВНЗ), адже саме від ефективності процесів формування, використання та розвитку трудових можливостей наукових та науково-педагогічних працівників залежить не лише якість виконання ВНЗ окремих соціальних функцій держави, а перш за все, динаміка соціально-економічного та суспільно-політичного розвитку держави. Цілком очевидно, що “значна частина проблем вищої освіти спричинена економічним дисбалансом у державі, постійними політичними кризами, неспроможністю органів публічної влади вчасно приймати ефективні управлінські рішення, реагувати на зміни в суспільстві, щодо адоптувати систему вищої освіти до нових викликів держави” [7, с. 107]. Разом з тим, наведений вище перелік джерел накопичування численних проблем в системі вищої освіти не є вичерпаним, адже за його межами залишилися певні суспільні та державні інституції вплив яких на умови функціонування та розвитку системи вищої освіти має суттєву значущість. На важливості участі суспільних та державних інституцій у визначенні змісту та пріоритетів розвитку системи вищої освіти неодноразово наголошував Міністр освіти і науки України С.М. Квіт. Під час свого останнього інтерв'ю С.М. Квіт, в контексті вирішення питань підвищення якості освітніх послуг, звернув увагу на необхідність розвитку наявних та створенню нових інституцій. На думку Міністра освіти і науки, держава та суспільство повинні забезпечити формування та функціонування так званої екосистеми, у межах якої талановита людина матиме можливість не лише отримувати та генерувати нові знання, а також заробляти гроші [9].

© С. А. Мороз, 2015

Проблематика формування такої екосистеми передбачає вирішення питань аудиту системи вищої освіти з визначенням тих напрямів, у межах розвитку яких вітчизняна система може конкурувати на глобальному рівні. За дослідженнями фахівців, найбільш цінним потенціалом для подальшого розвитку вітчизняної науки та освіти є трудові можливості наукових та науково-педагогічних працівників. Ефективне використання трудового потенціалу професорсько-викладацьким складом ВНЗ, насамперед у площині наукової та освітньо-виробничої діяльності ВНЗ, є обов'язковою умовою для розвитку конкурентоспроможності держави та формування її національної гуманітарно-технічної еліти. Можливо, що акцент уваги на формуванні та розвитку національної гуманітарно-технічної еліти, як меті реалізації трудового потенціалу ВНЗ є найбільш важливим, адже саме еліта “бере безпосередню участь у затвердженні та здійсненні рішень, пов'язаних із використанням державної влади або впливом на неї” [17].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Проблематика розвитку кадрового та інтелектуального потенціалів системи вищої освіти, у тому чи іншому контексті свого складного та багатогранного змісту, знайшла своє відображення у дослідженнях А.В. Власюка, В.Г. Гамаюнова, М.Ф. Головатого, Г.А. Дмитренка, С.М. Домбровської, М.І. Дробнохода, О.В. Дубровки, С.А. Калашникової, Ю.В. Ковбасюка, С.А. Коваленко, Н.М. Колісниченко, І.П. Лопушинського, В.І. Лугового, С.В. Майбороди, В.М. Мороза, В.В. Остапчука, М.І. Панчука, О.В. Поступної, Л.П. Полякової, А.П. Рачинського, О.Г. Романовського, І.М. Сікорської, В.В. Толкованова та багатьох інших вчених. Разом з тим, незважаючи на достатній рівень наукового опрацювання відповідної проблематики, питання вдосконалення механізмів державного управління сферою освіти, залишаються відкритими для подальших наукових розробок. Дискусійними залишаються підходи до визначення місця та ролі державних та суспільних інституцій у формуванні та забезпеченні реалізації трудового потенціалу ВНЗ. В контексті порушеної проблематики, слід звернути увагу на питання участі системи трудового потенціалу ВНЗ у формуванні та розвитку національної гуманітарно-технічної еліти. Вирішення цього питання перебуває у межах компетенції державної кадрової політики, причому як на рівні позиціонування системи трудового потенціалу ВНЗ, так і на рівні прояву феномену національної гуманітарно-технічної еліти.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). У контексті змісту державно-управлінської науки з'ясувати місце і роль трудового потенціалу ВНЗ у формуванні та розвитку національної гуманітарно-технічної еліти.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Формування та розвиток гуманітарно-технічної еліти сучасної України важко уявити без участі державних та суспільних або соціальних інституцій, адже саме під впливом та за участю саме цих учасників суспільно-економічного розвитку відбувається трансформація інституціонального середовища та вирішуються суспільні проблеми. У межах наукової літератури не існує чіткого тлумачення вище згаданих категорій, хоча, безумовно, певні напрацювання, особливо в контексті інституціональної теорії мають відповідний розвиток. У самому спрощеному вигляді під інституцією розуміють “комплекс звичайних способів мислення і загальноприйнятої поведінки” [2, с. 635] або “правила гри в суспільстві або, точніше, придумані людьми обмеження, які спрямовують людську взаємодію у відповідне рiчище” [13, с. 11]. Отже, інституції це перш за все правила та норми (формальні та не-

формальні домовленості) дотримання яких може гарантувати учасникам взаємодії досягнення узгодженого результату. Досить часто інституції стають першоджерелом для виникнення відповідних інститутів, що стає передумовою для певного ототожнення їх змісту. Наприклад, О.Б. Коротич, досліджуючи процеси формування позитивного іміджу керівників державних інституцій, дістається висновку, що до державних інституцій слід відносити державні установи, заклади або їх окремі підрозділи. На думку вченого, “до державних інституцій, безперечно, належать державні органи представницької, виконавчої та судової влади (включаючи їх структурні та територіальні підрозділи), а також органи внутрішніх справ, державної безпеки, прокуратури, збройні сили, митниці, податкові органи тощо”. Крім того, О.Б. Коротич звертає увагу на той факт, що “державними інституціями можуть вважатися державні заклади освіти, науки, вищої школи, культури, охорони здоров’я, інші державні підприємства, установи та організації, що створюються державою для реалізації її функцій в соціальній, економічній сферах та для збереження й відновлення природного середовища” [11, с. 3]. Вищенаведена думка, не дивлячись на дискусійність її змісту, особливо у межах єдності та протиріч між такими категоріями, як інститут та інституція, може бути використана у нашому дослідженні, адже позиціонування закладів освіти на рівні державної інституції дозволяє нам розглядати феномен її функціонування у межах процесу участі держави у формуванні та розвитку національної гуманітарно-технічної еліти. Беручи до уваги вищенаведене, ми можемо стверджувати, що державні вищі навчальні заклади, позиціонуючи на рівні державних інституцій, беруть безпосередню участь у реалізації функцій держави, серед яких Г.В. Атаманчук звертає увагу на значущість соціальної функції [1, с. 53]. У межах реалізації цієї функції держави, вищий навчальний заклад (ВНЗ) повинен забезпечувати не лише ретрансляцію академічних знань та суспільного досвіду, а і у тому числі і виховувати духовно вільну і творчу особистість. На думку І.О. Ільїна, саме вільна людина, яка через реалізацію своєї творчої праці, позиціонуючи на рівні “духовного центру сили” утворює “живу тканину суспільного та державного життя” [8, с. 266]. Таким чином, питання реалізації ВНЗ соціальної функції держави, у межах якої проблематика освіти, науки та культури розглядається на рівні окремих напрямів державної політики [6, с. 45], переміщується у площину здатності персоналу навчального закладу до виховання вільної та здатної до творчої ініціативи особистості. Безумовно, держава через механізм фінансової, матеріальної, програмної тощо підтримки освітянської галузі забезпечує певну результативність функціонування ВНЗ, але при цьому питання їх кадрового забезпечення подекуди залишаються поза увагою держави. Виникає питання про можливість ВНЗ або перш за все його наукового та науково-педагогічного складу сприяти реалізації соціальної функції держави. Відповідь на це питання не є простою та однозначною, адже відповідна проблематика значно виходить за межі кадрового забезпечення діяльності ВНЗ та реалізації ними наявних трудових можливостей. Це питання має філософсько-історичне підґрунтя, адже в контексті темпоральних конструкцій розвитку вищої освіти, місія ВНЗ зводилась, як правило, до навчання студентів або до “своєрідної трансляції знань з минулого в прийдешній час за допомогою «посвячених» в це знання професорів” [12, с. 21–22]. Отже, порушена проблематика може мати декілька самостійних контекстів свого розгляду, а саме:

- наявність у межах національного інституціонального середовища “посвячених” у необхідні суспільству знання професорів та їх здатність і бажання поширювати та продукувати ці знання;

ТЕОРЕТИЧНІ І ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ ЛІДЕРСТВА

- цільова спрямованість освіти (метою освіти є згадана вище “трансляція знань” або “всебічний розвиток людини як особистості, здатної до етично відповідальної участі у житті суспільства, її розумових і фізичних здібностей, забезпечення на цій основі сталого розвитку суспільства і держави, а також потреб у кваліфікованих фахівцях” [14]);

- місце та роль держави у формуванні “вільної, творчої та ініціативної” особистості в процесі реалізації своєї соціальної функції (протиріччя цього напрямку полягає у змістовній відмінності між концептом “державний примус як механізм підтримання покори” та “вільна та творча людина як результат виконання державою свого призначення у суспільстві”);

- місце та роль суспільства у реалізації та розвитку людиною її власних потенціалів (суспільство, як джерело та продукт функціонування держави, з одного боку повинно сприяти розвитку “живої тканини суспільного та державного життя”, а з іншого – повинно стримувати окремі прояви людиною власної свободи та творчості);

- бажання та прагнення людини до використання та розвитку наявних в неї потенціалів, а також можливість використовувати суспільні та державні ресурси для власного удосконалення (умови для використання потенціалів індивідуального розвитку та доступність ресурсів для підтримання його динаміки на високому рівні);

- якість потенціалів суб’єктів та об’єктів освітньо-виховного процесу та відповідність цієї якості цивілізаційним викликам (протиріччя цього напрямку може мати прояв, по-перше, у площині невідповідності якості яка пропонується ВНЗ до споживання тій якості, яка очікується споживачем освітньої послуги, а по-друге, у площині невідповідності якості як суб’єктів так і об’єктів освітньо-виховної процесу затребуваним якостям).

Розкриття змісту кожного з цих напрямів має безпосередній зв’язок з феноменом трудового потенціалу ВНЗ, адже лише через використання системи трудового потенціалу ВНЗ, тобто його можливості змінювати якість соціальних об’єктів (покращувати якісні характеристики споживачів освітніх послуг) та змінюватись (адаптуватися до потреб часу) одночасно – може бути розглянуто у якості основного джерела соціально-економічних та суспільно-політичних трансформацій. Виникає необхідність оцінювання трудового потенціалу ВНЗ, тобто визначення рівня його здатності до виконання соціальної функції держави. В контексті проблематики пошуку напрямів вирішення цього складного завдання слід звернути увагу на необхідність опрацювання системи критеріїв оцінювання як системи трудового потенціалу ВНЗ в цілому, так і трудових можливостей її окремих складових елементів безпосередньо. Цей напрям наукового пошуку ми вважаємо перспективним для організації подальших наукових досліджень.

Вище ми звернули увагу на участь в процесі формування та розвитку національної гуманітарно-технічної еліти у тому числі і суспільних або соціальних інституцій. На переконання Г. Бортіса суспільні або соціальні інституції “виникають тоді, коли декілька членів спільноти або спільнота загалом переслідують певні спільні цілі, яких окремо члени спільноти досягти не можуть. В основі соціальних інституцій знаходяться різноманітні форми і правила кооперації людей у спільну діяльність” [4, с. 61–62]. В контексті змісту цього тлумачення можемо припустити наявність відмінності між правилами і нормами, виконання (дотримання) яких передбачає тотожність діяльності учасників відповідної взаємодії з метою досягнення узгодженої цілі, та тими правилами і нормами, дія за якими допускає різні моделі поведінки учасників взаємодії, але у межах узгодженого напрямку дій. Можливо в контексті змісту саме цього

акценту ми можемо вести мову про можливість вирішення більшості з наведених вище протиріч. У самому спрощеному вигляді суспільні (соціальні) інституції можуть бути поділені на первинні та вторинні. До первинних суспільних інституцій Г. Блюм, за результатами аналізу наукових напрацювань А. Кардінера, відносить родину, практику виховання та соціалізації, засоби життєзабезпечення тощо. Вторинні суспільні інституції на переконання вченого розглядаються на рівні релігії, фольклору, засобів мислення, мистецтво, міфологія, принципи соціального та економічного життя тощо [3, с. 216]. Запропонована Г. Блюмом класифікація суспільних інституцій не містить посилання на освіту, хоча майже кожна з них має з цим феноменом опосередкований зв'язок, адже цілком очевидно, що виховання та соціалізація (первинні суспільні інституції) так само як засоби мислення і принципи соціального життя (вторинні суспільні інституції) реалізуються за допомогою механізму освіти. Наприклад, на переконання Л.Д. Климанської та В.Є. Савки, освіта є одним з елементів інституції культури та соціалізації [10], які у свою чергу, розглядаються на рівні суспільних інституцій. Таким чином, освіта також може бути розглянута на рівні однієї з суспільних інституцій. На підтвердження цього припущення вважаємо за доцільне навести думку деяких вчених. Досить цікавою, в контексті предмета наукового дослідження, є думка О.Є. Смолінської щодо можливості розгляду організаційної культури вищої педагогічної освіти на рівні суспільної інституції [16]. Ця теза досить переконливо свідчить про можливість розгляду трудового потенціалу ВНЗ на рівні суспільної інституції, адже організаційна культура вищої педагогічної освіти, на якій зосереджує увагу О.Є. Смолінська, є одним з елементів системи трудових можливостей ВНЗ. Прийняття до уваги факту кореляції змісту суспільних та соціальних інституцій (вище ми звернули увагу на цю особливість під час аналізу наукових поглядів Г. Бортіса) створює підґрунтя для можливості розгляду феномену освіти в контексті саме соціальних інституцій. Досить переконливою, відповідно до змісту наведеної вище тези, виглядає наукова позиція П. Бурдье щодо розгляду освіти, так само як і сім'ї, релігії та держави, на рівні соціальної інституції [5, с. 138–139].

Беручи до уваги вищенаведене, можемо констатувати той факт, що суспільні (соціальні) інституції не лише можуть, а і повинні розглядатися на рівні основного джерела для формування та розвитку трудового потенціалу ВНЗ як безпосереднього елементу системи формування та розвитку національної гуманітарно-технічної еліти. Серед контекстів розгляду питань участі системи освіти, як різновиду суспільних (соціальних) інституцій, слід звернути увагу на такі:

- суспільні (соціальні) інституції є основним суб'єктом у процесі формування та розвитку національної гуманітарно-технічної еліти (діалектика єдності та протиріч цього напряму полягає у змісті взаємодії між основними суспільними інституціями, адже напрями їх діяльності, не дивлячись на ідентичність мети функціонування кожної з них (розвиток людини), не співпадають);
- освіта, як суспільна (соціальна) інституція є безпосереднім джерелом формування як безпосередньо трудового потенціалу ВНЗ так і трудових можливостей споживачів освітніх послуг, а отже прийняття до уваги її змісту суттєво впливає на ефективність реалізації всіх без виключення функцій держави;
- релігійно-культурологічний компонент приймає безпосередню участь у формуванні трудового потенціалу ВНЗ (можливість екстраполяції минулого досвіду та традицій на сучасну практику розвитку національної гуманітарно-технічної еліти, як у межах освітнього процесу так і за його межами);

- носії трудового потенціалу ВНЗ, перш за все академічний персонал, є моделлю соціального успіху та результатом ефективності використання наявних знань (протиріччя цього напрямку полягає у можливості розбіжності змісту концептів “викладач ВНЗ – успішна людина” та “викладач ВНЗ – професіонал”);

- освіта, як механізм ретрансляції знань та джерело для їх продукування, повинна розглядатися суспільством на рівні одного з механізмів забезпечення контролю за дією інституту держави, адже “вільна, творча” та концептуально зріла людина, яка має достатній рівень знань та досвід їх використання, може оцінити державну політику і результати її реалізації, а також вплинути на їх зміст;

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Беручи до уваги вищенаведене, можемо сформулювати такі основні висновки.

По-перше, трудовий потенціал ВНЗ, відповідно до природи свого формування та напрямів використання, відіграє суттєву роль в процесі формування та розвитку національної гуманітарно-технічної еліти, адже саме через прояв якісних характеристик трудових можливостей професорсько-викладацького складу, особливо під час професійної діяльності відповідної категорії працівників ВНЗ, відбувається корегування концептуального змісту окремих норм та правил майбутнього представника національної еліти.

По-друге, державні та суспільні інституції, використовуючи механізми публічного управління, впливають на зміст та динаміку розвитку трудового потенціалу ВНЗ, який у свою чергу, розглядається у якості одного з елементів системи формування та розвитку національної гуманітарно-технічної еліти. У межах змісту цього концепту ми можемо вести мову про значущість державних та суспільних інституцій як для формування та розвитку трудових можливостей безпосередньо самого ВНЗ, так і трудового потенціалу майбутніх представників національної еліти.

По-третє, освіта є саме тим феноменом у межах якого відбувається узгодження інтересів людини, суспільства та держави, що створює підґрунтя для визнання значущості механізму освіти, з одного боку, для реалізації завдань суспільно-економічного розвитку (узгоджена мета держави та суспільства), а з іншого – для вирішення потреб людини. Співпраця людини, суспільства та держави щодо узгодження мети та змісту освіти, так саме як і напрямів її розвитку, сприятиме досягненню компромісів у вирішенні протиріч між матеріальним та духовним, приватним та суспільним, індивідуальним та суспільним.

Вищенаведені висновки, з огляду на складність та багатогранність прояву обраного предмету дослідження, не вичерпують змісту питань місця та ролі трудового потенціалу ВНЗ у формуванні та розвитку національної гуманітарно-технічної еліти, у тому числі і у межах державно-управлінського контексту прояву відповідної проблематики. Серед перспективних напрямів в організації наукових досліджень слід звернути увагу перш за все ті, зміст яких пов’язано з визначенням умов ефективного саморозвитку трудового потенціалу системи вищої освіти. На нашу думку, цей вектор наукового пошуку може бути корисним не лише для конкретизації відповідних напрямів наукових досліджень, а у тому числі і для обґрунтування змісту державної політики щодо розвитку окремих елементів системи вищої освіти, а також для опрацювання дієвих механізмів її реалізації у практичній площині функціонування органів державної влади.

- Список літератури:** 1. *Атаманчук Г.В.* Теорія державного управління / Атаманчук Г.В. – М.: Издательство “Омега-Л”, 2010. – 525 с. 2. *Блауг М.* Економічна теорія в ретроспективі / Марк Блауг; пер. з англ. І. Дзюб. – К.: Основи, 2001. – 670 с. 3. *Блюм Г.* Психоаналитические теории личности / Геральд Блюм; пер. с англ. и вступ. ст. А.Б. Хавина. – М.: Академический Проект, 1999. – 221 с. 4. *Бортис Г.* Інституції, поведінка та економічна теорія: внесок до класико-кентіанської політичної економіки / Генріх Бортис; пер. з англ. Т. Бардадим. – К.: Вид. дім “Кієво-Могилянська академія”, 2007. – 560 с. 5. *Бурдье П.* Практический смысл / Бурдье П.; пер. с фр.: А.Т. Бикбов, К.Д. Вознесенская, С.Н. Зенкин, Н.А. Шматко. – СПб.: Алетейя, 2001 – 562 с. 6. *Гвасалія Д.С.* Соціальна функція держави та її складові / Д.С. Гвасалія // Економіка і регіон. – 2011. – № 2(29). – С. 42–46 7. *Домбровська С.М.* Механізми реалізації державної політики в галузі вищої освіти / С.М. Домбровська // Актуальні проблеми державного управління. – 2011. – № 2. – С. 107–113 8. *Ильин И.А.* Путь к очевидности / Ильин И.А. – М.: Республика, 1993. – 431 с. 9. Інтерв’ю Міністра освіти і науки України С. Квіта журналу “Новое время”, № 21 12.05.2015 року [електронний ресурс] / Новини: інтерв’ю // Міністерство освіти і науки України. – Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/usinoviivni/komentari/2015/06/19/interv_yu-ministra-osviti-i-nauki-ukrayini/ 10. *Климанська Л.Д.* Соціологія: навчально-методичний посібник для студентів всіх напрямків / Л.Д. Климанська, В.Є. Савка. – Львів, НУ «ЛП», 2004. – 142 с. 11. *Коротич О.Б.* Формування позитивного іміджу керівників державних інституцій [електронний ресурс] / О.Б. Коротич // Теорія та практика державного управління. – 2012. – Вип. 2. – С. 3–9. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Tpdu_2012_2_3.pdf 12. *Курбатов С.В.* Феномен університету в контексті часових та просторових викликів : монографія / С.В. Курбатов. – Суми: Університетська книга, 2014. – 262 с. 13. *Норт Д.* Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Даглас Норт; пер. з англ. І. Дзюб. – К.: Основи, 2000. – 198 с. 14. Проект Закону України “Про освіту” [електронний ресурс] / Зв’язки з громадськістю: громадське обговорення // Міністерство освіти і науки України. – Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/citizens/zv_yazki-z-gromadskisty/gromadske-obgovorennya.html 15. Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років [електронний ресурс] / МОН пропонує на громадське обговорення // Міністерство освіти і науки України. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/messages/39066-mon-proponue-na-gromadske-obgovorennya-proekt-kontseptsiyi-rozvitku-osviti-ukrayini-na-period-20152025-rokiv> 16. *Смолінська О.Є.* Організаційна культура вищої педагогічної освіти як суспільна інституція / О. Смолінська // Нова пед. думка. – 2012. – № 3. – С. 8–13 17. *Mills C.W.* The Power Elite / Charles Wright Mills. – New York: Oxford University Press, 2000. – 448 p.

Bibliography (transliterated): 1. Atamanchuk G.V. Teorija gosudarstvennogo upravlenija / Atamanchuk G.V. – M.: Izda-tel'stvo «Omega-L», 2010. – 525 s. 2. Blaug M. Ekonomichna teorija v retrospektivi / Mark Blaug; per. z angl. I. Dzjub. – K.: Osnovi, 2001. – 670 s. 3. Bljum G. Psihoanaliti-cheskie teorii lichnosti / Geral'd Bljum; per. s angl. i vstup. st. A.B.Havina. – M.: Akademicheskij Proekt, 1999. – 221 s. 4. Bortis G. Institucii, povedinka ta ekonomichna teorija: vnesok do klasiko-kensians'koï politichnoï ekonomiki / Genrih Bortis; per. z angl. T. Bardadim. – K.: Vid. dim «Kievo-Mogiljans'ka akademija», 2007. – 560 s. 5. Bur-d'e P. Prakticheskij smysl / Bur-d'e P.; per. s fr.: A.T. Bikbov, K.D. Voznesenskaja, S.N. Zenkin, N.A. Shmatko. – SPb.: Aletejja, 2001 – 562 s. 6. Gvasalija D.S. Social'na funkcija derzhavi ta її skladovi / D.S. Gvasalija // Ekonomika i region. – 2011. – № 2(29). – S. 42–46 7. Dombrovs'ka S.M. Mehanizmi realizacii derzhavnoï politiki v galuzi vishhoï osviti / S.M. Dombrovs'ka // Aktual'ni problemi derzhavnogo

ТЕОРЕТИЧНІ І ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ ЛІДЕРСТВА
upravlinnja. – 2011. – № 2. – S. 107–113 8. Il'in I.A. Put' k ochevidnosti / Il'in I.A. – M.: Respublika, 1993. – 431 s. 9. Interv'ju Ministra osviti i nauki Ukraïni S. Kvita zhurnalu «Novoe vremja», № 21 12.05.2015 roku [elektronnij resurs] / Novini: interv'ju // Ministerstvo osviti i nauki Ukraïni. – Rezhim dostupu: <http://www.mon.gov.ua/usinovivni/komentari/2015/06/19/interv'yu-ministra-osviti-i-nauki-ukrayini/> 10. Klimans'ka L.D. Sociologija: navchal'no-metodichnij posibnik dlja studentiv vsih naprjamkiv / L.D. Kli-mans'ka, V.С. Savka. – L'viv, NU «LP», 2004. – 142 s. 11. Korotich O.B. Formuvannja pozitivnogo imidzhu kerivnikiv derzhavnih institucij [elektronnij resurs] / O.B. Korotich // Teorija ta praktika derzhavnogo upravlinnja. – 2012. – Vip. 2. – S. 3–9. – Rezhim dostupu: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Tpdu_2012_2_3.pdf 12. Kurbatov S.V. Fenomen universitetu v konteksti chasovih ta prostorovih viklikiv : monografija / S.V. Kurbatov. – Sumi: Universitets'ka kniga, 2014. – 262 s. 13. Nort D. Institucii, institucijna zmina ta funkcionuvannja ekonomiki / Daglas Nort; per. z angl. I. Dzjub. – K.: Osnovi, 2000. – 198 s. 14. Proekt Zakonu Ukraïni «Pro osvitu» [elektronnij resurs] / Zv'jazki z gromads'kistju: gromads'ke obgovo-rennja // Ministerstvo osviti i nauki Ukraïni. – Rezhim dostupu: <http://www.mon.gov.ua/citizens/zv'yazki-z-gromadskisty/gromadske-obgovorennja.html> 15. Proekt Koncepicii rozvitku osviti Ukraïni na period 2015–2025 rokov [elektronnij resurs] / MON proponue na gromads'ke obgovorennja // Ministerstvo osviti i nauki Ukraïni. – Rezhim dostupu: <http://www.mon.gov.ua/ua/messages/39066-mon-proponue-na-gromadske-obgovorennja-proekt-kontsepsiyi-rozvitku-osviti-ukrayini-na-period-20152025-rokiv> 16. Smolins'ka O.С. Organizacijna kul'tura vishhoï pedagogichnoï osviti jak suspil'-na institucija / O. Smolins'ka // Nova ped. dumka. – 2012. – № 3. – S. 8–13 17. Mills C.W. The Power Elite / Charles Wright Mills. – New York: Oxford University Press, 2000. – 448 p.

UDC 354: 378.12

S. Moroz

THE PLACE AND ROLE OF LABOR POTENTIAL OF UNIVERSITIES IN THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF NATIONAL HUMANITARIAN-TECHNICAL ELITE: PUBLIC ADMINISTRATIVE ASPECTS

According to research experts, the most valuable potential for further development of national science and education is having employment opportunities for scientific and teaching staff. The effective use of labor potential of professor staff in universities, primarily in the plane of scientific and educational productive activities in higher educational institutions, is a prerequisite for the development of the competitiveness of the state and the formation of its national humanitarian-technical elite.

Formation and development of humanitarian-technical elite of modern Ukraine is hard to imagine without the state and public or social institutions, because it is under the influence and participation of these members of socio-economic development of the transformation of the institutional environment and solvin of social problems. State universities, positioning at the level of state institutions should provide not only retransmission of academic excellence and social experience, but also include spiritual nurture of a free and creative personality.

Firstly, the labor potential of the university, according to the nature of its formation and directions of use, plays a significant role in the formation and development of national humanitarian-technical elite, because through the manifestation of the qualitative characteristics of employment opportunities for faculty, especially in the professional activities of relative

categorical workers of the universities, there is a correction conceptual content of individual rules and regulations of the future representative of the national elite.

Secondly, state and social institutions, using the mechanisms of public administration, affect the content and dynamics of the labor potential of universities, which in turn, is seen as one of the elements of the system of national development and humanitarian-technical elite. Within the meaning of this concept, we can talk about the importance of state and social institutions for formation and development of employment opportunities directly of universities and labor potential of future members of the national elite.

Thirdly, education is precisely the phenomenon within which there is a coordination of interests of man, society and the state, creating the basis for recognition of the importance of the educational mechanism, on the one hand, the objectives of socio-economic development (agreed target of state and society), and on the other - in meeting human needs. Cooperation of man, society and the state on the coordination of the purpose and content of education, as same as trends of its development, help to achieve compromise conflicts between spiritual and material, private and public, individual and social.

Key words: *higher education institution; labor potential; the social function of the state; humanitarian-technical elite; state and public institutions; higher education; mechanisms of public administration.*

УДК 354: 378.12

С.А. Мороз

МЕСТО И РОЛЬ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦИАЛА ВУЗОВ В ФОРМИРОВАНИИ И РАЗВИТИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГУМАНИТАРНО-ТЕХНИЧЕСКОЙ ЭЛИТЫ: ГОСУДАРСТВЕННО-УПРАВЛЕНЧЕСКИЙ АСПЕКТ

В статье рассмотрены место и роль научных и научно-педагогических работников в реализации социальной функции государства в пределах сферы образования, а также определены условия эффективной деятельности вуза в контексте темпоральных конструкций развития высшего образования. Определено, что образование, так же как и трудовой потенциал вуза, могут быть рассмотрены на уровне общественных институтов, создает предпосылки для признания их значимости для формирования и развития национальной гуманитарно-технической элиты. Кроме того, статья содержит обобщение о существовании зависимости между уровнями развития национальной гуманитарно-технической элиты и трудового потенциала вуза.

Ключевые слова: *высшее учебное заведение; трудовой потенциал; социальная функция государства; гуманитарно-техническая элита; государственные и общественные институты; высшее образование; механизмы государственного управления.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 2.09.2015